

Entomologie en Etymologie

Onderstaand artikel is overgenomen uit het tijdschrift "Phegea", jaargang 8 nummer 2, april 1980, met toestemming van de schrijver en de redactie. "Phegea" is het vier maal per jaar verschijnend tijdschrift van de (destijds nog) Vereniging voor Entomologie van de Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde te Antwerpen, thans uitgebreid tot de Vlaamse Vereniging voor Entomologie. Het artikel is door de schrijver aangepast aan de Nederlandse dagvlinderfauna.

Vele vlindernamen hebben geen enkel verband met het bedoelde insect. Ze stammen meestal uit de klassieke oudheid; het zijn namen van goden of helden uit de Griekse mythologie (b.v. machaon) of een enkele maal de naam van een stad, streek rivier enz. (b.v. Aricia). Doorgaans worden zij ofwel onveranderd, ofwel gelatiniseerd als genusnaam (b.v. Inachis), maar nog meer als speciesnaam gebruikt (b.v. atalanta). Soms wordt een genus (b.v. Fabriciana) of een species (b.v. rebeli) opgedragen aan een bepaald persoon, in dit geval Fabricius en Rebel.

Daarnaast heeft men "beschrijvende" namen, waardoor men iets verneemt over het insect. Hier bestaan alle graden, gaande van eenvoudige analogie (b.v. argus) tot gevallen waar de volledige naam (genus en species) als het ware een korte beschrijving van het bedoelde insect geeft (b.v. Polygonia c-album). Daartussen ontmoet men alle mogelijke overgangen. Zo zijn er genusnamen die iets vermelden over de vleugelvorm (b.v. Gonepteryx), de kop (b.v. Carterocephalus), de ogen (b.v. Lasioommata), de poten (b.v. Aphantopus) enz. Het zijn samengestelde namen (doorgaans uit het Grieks).

Verder zijn er speciesnamen die een kenmerk geven van de gestalte (b.v. minimus), de kleur (b.v. crocea), de tekening der vleugels (b.v. w-album) enz. Meermaals geeft de naam informatie over de biologie van de soort: de voedselplant van de rups

(b.v. crataegi), de verspreiding (b.v. australis), het biotoop (b.v. sylvestris) enz. Hier zijn het vooral enkelvoudige Latijnse namen.

En tenslotte ontmoet men meer dan eens een "dichterlijke" naam. Denken wij om een voorbeeld te noemen aan Anthocharis: "lieftalig als een bloem", een mooi klinkende naam door Boisduval gegeven aan het genus van de Oranjetippen, maar zijn niet alle vindersoorten "lieftalig..."? Ja, die oude entomologen... zij waren soms poëten, maar steeds waren het meesters in de kennis van de klassieke talen. De dag van heden kan men enkele lettertekens bijeen voegen om een nieuwe soort te benoemen, in afwachting misschien dat een eenvoudig nummer met alle mogelijke combinaties de "oude" nomenklatuur vangt!?

Gebruikte afkortingen:
L = Latijn ; G = Grieks.

PAPILIONIDAE

Papilio Linnaeus: L. vlinder, naam door Linnaeus gegeven aan alle toen (1758) bekende dagvlinders.

machaon Linnaeus: G. Machaon, held uit de Ilias, geneesheer, zoon van Asklepios. Vele dagvlinders kregen van Linnaeus namen van Griekse helden.

Iphiclides Hübner: G. Iphiclides: afstammeling van Iphiklos, Griekse held.

podalirius Scopoli: G. Podaleirios: beroemd geneesheer uit de Ilias, broeder van Machaon.

Parnassius Latreille: G. Parnassios: bewoner van de Parnassos, berg in Griekenland; volgens de Griekse mythologie de verblijfplaats van Apollo en de negen Muzen.

apollo Linnaeus: G. Apolloon. Een van de voornaamste goden van de Oude Grieken. God van het licht, kunsten en wetenschappen. Zoon van Zeus en Leto.

PIERIDAE

Aporia Hübner: G. aporia: moeilijkheid, ontoereikendheid. Vandaar: armoede. Betekent hier: armoede aan schubben, licht geschubd. Donzel gaf aan dit genus de naam: Leuconea, van het Griekse leukos, wat wit betekent.

crataegi Linnaeus: L. Crataegus= meidoorn, een van de voedselplanten van de rups. De plantennamen staan gewoonlijk in genitivum: crataegi= van de meidoorn.

Pieris Schrank: de muzen werden ook Pieriden genoemd, een naam afkomstig van de berg Pieros in Thessalië, hun geboorteplaats.

brassicae Linnaeus: L. brassica=kool.

rapae Linnaeus: L. rapa = raapzaad.

napi Linnaeus: L. napus = koolzaad.

Pontia Fabricius: eiland voor de Latijnse kust.

daplidice Linnaeus: G. een van de vijftig Danaïden (dochters van Danaos).

Anthocharis Boisduval: G. anthos = bloem; charis = liefvalligheid. Dus: liefvallig als een bloem.

cardamines Linnaeus: L. Cardamine = veldkers, een van de voedselplanten van de rups.

Colias Fabricius: G. bijnaam van Aphrodite, afkomstig van een volkstem van Itaka, het vaderland van Odysseus.

palaeno Linnaeus: G. een van de vijftig Danaïden.

chrysotheme Esper: G. Chrysothemis: Griekse vrouwennaam, van chrusos = goud, en themis = recht. Dochter van Agamemnon, koning van Mycene en Clytemnestra. Zuster van Elektra en Orestes.

australis Verity: L. zuidelijk.

hyale Linnaeus: een van de nimfen van Diana (Ovidius).

crocea Geoffroy: L. safraankleurig (van Crocus). Fabricius' naam: edusa is gewijd aan de Romeinse godin Edusa; van edere=eten, de godin is de beschermster van het zogen der kinderen.

Gonepteryx Leach: G. gonia = hoek; petruks = vleugel. De naam Rhodocera Boisduval komt van het Grieks rodon= roze en keras= hoorn, spriet.

rhamni Linnaeus: L. Rhamnus= wegedoorn, sporkehout.

Leptidea Billberg: G. leptos= zwak, teder. Staudinger gaf dit genus de naam Leucophasia, van het Griekse leukos= wit en phasis= uitzicht.

sinapis Linnaeus: L. mosterd; de rups leeft natuurlijk op vlinderbloemigen!

DANAIDAE

Danaus Kluk: G. Danaos, stichter van Argos, vader van de 50 Danaïden.

plexippus Linnaeus: G. Plēksippos = paarden zwepend, aandrijvend (Plēksas hippous).

NYMPHALIDAE

Apatura Fabricius: G. apataein= bedriegen, nl. de kleuren.

iris Linnaeus: godin van de regenboog; wegens de weerschijn van de vleugels van het mannetje.

ilia Denis & Schiffermüller: L. letterlijk "de Trojaanse"; bijnaam van Rhea Silvia, de moeder van Romulus

(stichter van Rome) en Remus. Zij stamde af van Eneus, zoon van koning Priamos van Troje. Deze stad werd door de Grieken "Ilion" en later door de Latijnse schrijvers "Ilium" genoemd.

Limnitis Fabricius: G. limnè= moeras; de voedselplant van Limnitis populi, populier, groeit op vochtige plaatsen.

populi Linnaeus: L. Populus= populier.

Ladoga Moore: Ladoga= een meer bij Leningrad.

reducta Staudinger: L. vrouwelijk van reductos= afgelegen.

camilla Linnaeus: Romeinse vrouwen-naam.

Vanessa Fabricius: G. phainein= schitteren.

atalanta Linnaeus: beroemde jagers uit de Griekse mythologie.

Cynthia Fabricius: G. Kunthos, bijnaam van Delos, het eiland waar Apolloon en zijn zuster Artemis waren geboren. Kunthios betekent: van Kunthos; vrouwelijk: Kunthia = bijnaam van Artemis.

cardui Linnaeus: L. Carduus= distel.

Aglais Dalman: G. aglaia= glans.

urticae Linnaeus: L. Urtica= brandnetel.

Inachis Hübner: G. Inachos= koning van Argos.

io Linnaeus: G. dochter van Inachos; werd door Zeus bemind. Hera veranderde haar in een koe en liet haar door Argus (de honderdogige) bewaken.

Nymphalis Kluk: G. numphè= jong meisje, nimf.

polychloros Linnaeus: polu= veel en chloros= geel.

antiopa Linnaeus: dochter van een legendarische koning van Thebe.

Polygonia Hübner: G. polu= veel en gonia= hoek.

c-album Linnaeus: L. witte c.

Araschnia Hübner: G. arachnè= spin, spinneweb; slaat op de tekening op de onderkant van de vleugels.

levana Linnaeus: L. Romeinse godin, beschermster der geboorte.

Euphydryas Scudder: G. euphuès= schoon; druas= boomnimf (drus=eik, boom).

aurinia Rottemburg: naam van een godin van de Germanen.

Melitaea Fabricius: bijnaam van Artemis, die een tempel bezat te Melitè.

cinxia Linnaeus: L. bijnaam van Juno, beschermster van het huwelijk; cinctus (vrl. cincta)= gebonden.

didyma Ochsenheimer: G. didumè= tweeling; naam van Artemis (tweelingzuster van Apolloon).

diamina Lang: onzekere afleiding. Het synoniem dictynna Esper: G. dik-tunna, afgeleid van diktuon= net, gebruikt bij de jacht. Artemis was ook godin van de jacht.

Mellicta Billberg: onzekere afleiding.

athalia Rottemburg: naam van Joodse koningin.

Clossiana Reuss: (?)G. Klotho= een van de drie schikgodinnen.

selene Denis & Schiffermüller: G. sele-ne= maan of maangodin (Artemis).

euphrosyne Linnaeus: G. Euphrosynè
= een van de drie Gratiën.

dia Linnaeus: bijnaam van de godin
Ceres.

Boloria Moore: onzekere afleiding.

aquilonaris Stichel: L. Aquilo= noord-
oostenwind, vandaar ook het noor-
den.

Brenthis Hübner: G. Brenthos= naam
van een onbekende vogel.

ino Rottemburg: G. dochter van Kad-
mos, koning van Thebe, en Her-
mione.

Issoria Hübner: G. Issos= zeestad in
Kilikie (Cilicië).

lathonia Linnaeus: bijnaam van Diana,
dochter van Lathone.

Mesoacidalia Reuss: G. mesos= midden;
Akidalia= bijnaam van Aphrodite.

aglaja Linnaeus: G. Aglaia= een van
de drie Gratiën.

Fabriciana Reuss: opgedragen aan
Fabricius, entomoloog uit de 18de
eeuw.

niobe Linnaeus: G. dochter van Tan-
talos.

adippe Denis & Schiffermüller: naam
van een nimf.

Argynnis Fabricius: G. Argunnis= bij-
naam van Aphrodite; van argos=
schitterend.

paphia Linnaeus: G. bijnaam van Aph-
rodite, vereerd te Paphos, stad
op Kupros (Cyprus).

SATYRIDAE

Melanargia Meigen: G. melas= zwart en
argyros= zilverwit. Hübner noemde
dit genus Arge, van het Griekse
argès= helderwit.

galathea Linnaeus: G. Galateia= een
Nereïde, geliefde van de Cycloop
Polyphemos.

Erebia Dalman: G. Erebos= onderwe-
reld (vanwege de donker gekleur-
de vleugels).

ligea Linnaeus: G. ligainein= met luid-
stem roepen, vandaar: de luidroe-
pende.

aethiops Esper: G. aithiops= neger,
Aithiopiër. Samengesteld uit:
aithos= verbrand, zwart en oops=
gezicht.

medusa Denis & Schiffermüller: L. Me-
dusa, van het Grieks Medousa, de
verschrikkelijkste der Gorgonen.

Pararge Hübner: G. para= naast; het
genus dat naast Arge staat.

aegeria Linnaeus: naam van een bron-
nimf.

Lasiommata Humphreys & Westwood: G.
lasios= dichtbehaard en omma= oog.

megea Linnaeus: G. Megaira= een
van de drie Furiën (L. Megaera).

maera Linnaeus: G. een Nereïde,
dochter van Nereus, een zeegod.

Lopinga Moore: onzekere afleiding.

achine Scopoli: G. achènia= droefheid
(donkere kleur).

Aphantopus Wallengren: G. aphantès=
onzichtbaar en pous= voet. Dus
met onzichtbare voorpoten.

hyperantus Linnaeus: G. Uperantos=
een van de 50 zonen van Aegyptos.

Coenonympha Hübner: G. koinos= ge-
woon; numphè= nimf.

hero Linnaeus: herderin, geliefde van
Leander.

arcania Linnaeus: L. arcanus= geheim-
zinnig, somber (de kleur).

pamphilus Linnaeus: naam van een
Griekse herder.

tullia Müller: Romeinse vrouwen naam.

Maniola Schrank: waarschijnlijk een
Latijnse meisjesnaam, van Manius
(vrouwelijk Mania, verkleind tot
Maniola). Hübners naam Epinephele
stamt van het Grieks epinephelos=
bewolkt (kleur van de vleugels).

jurtina Linnaeus: onzekere afleiding.

Pyronia Hübner: G. pur= vuur; onios=
veil, te koop.

tithonus Linnaeus: G. Tithonos= echtgenoot van Eeos, de dageraad.

Hipparchia Fabricius: G. ipparchos= hipparch, bevelhebber der ruitery.

fagi Scopoli: L. Fagus= beuk.

semele Linnaeus: G. Semèle= moeder van Dionusos (Bacchus).

statilinus Hufnagel: L. Romeinse godin die de eerste stappen van het kind beschermt.

Arethusana de Lesse: zie bij arethusa.

arethusa Denis & Schiffermüller: G. Arethusa= nimf die in een bron werd veranderd.

NEMEOBIIDAE

Hamearis Hübner: onzekere afleiding. Het synoniem Nemeobius Stephens komt van het Griekse nemos= weide en bioin= leven.

Lucina Linnaeus: bijnaam van Diana.

LYCAENIDAE

Callophrys Billberg: G. kallos=schoon en ophrys= wenkbrauw (met behaarde ogen).

rubi Linnaeus: L. Rubus= braam.

Thecla Fabricius: Griekse vrouwen-naam.

betulae Linnaeus: L. Betula= berk.

Quecusia Verity: L. Quercus= eik.

quercus Linnaeus: L. Quercus= eik.

Nordmannia Tutt: opgedragen aan Nordman, entomoloog uit de 19e eeuw.

ilicis Esper: L. Quercus ilex= steeneik.

Strymonidia Tutt: L. Strymonis (genitivum: Strymonidis)= Thrakische vrouw. Komt van Strymo= rivier in Thrakië, dat op zijn beurt afstamt van het Griekse Strumoon.

w-album Knoch: L. witte w (tekening op onderkant van achtervleugels).

pruni Linnaeus: L. Prunus= pruimeboom.

Lycaena Fabricius: G. lukaina= wolvin; bijnaam van Aphrodite.

phlaeas Linnaeus: G. Phloios= bijnaam van Dionusos (Bacchus), of van phlegein= opvlammen.

dispar Haworth: L. verschillend (groot verschil tussen de seksen).

Heodes Dalman: G. Eeos= dageraad (zoon van de dageraad).

virgaureae Linnaeus: L. Solidago virgaurea= guldenroede (virgo=maagd; aureus= gouden).

tityrus Poda: L. naam van een herder uit de Bucolica, van de Latijnse dichter Virgilius.

Palaeochrysophanus Verity: G. palaeos= oud; chrusos= goud; phainein= schitteren.

hippotoe Linnaeus: naam van een nimf.

Lampides Hübner: G. lampein= schitteren, of lampè= schuim (gegolfde lijnen aan de onderkant van de vleugels).

boeticus Linnaeus: Baetis= oude naam voor een stroom in Spanje (de huidige Guadalquivir).

Everes Hübner: onzekere afleiding.

argiades Pallas: G. Argeiades= afstameling van Argeias, zoon van Heracles.

Cupido Schrank: L. god van de liefde (de Griekse Eros).

minimus Fuessly: L. zeer klein of kleinste (overtreffende trap van parvus= klein).

Plebejus Kluk: L. Plebejer (in tegenstelling tot Patriciër).

argus Linnaeus: L. Argus, uit het Grieks Argos= de honderdogige, de bewaker van Io.

Lycaeides Hübner: G. bijnaam van Zeus: Lukaïos, die vereerd werd op de berg Lukaion in Arkadië.

idas Linnaeus: G. man van Marpessa.

Vacciniina Tutt: afgeleid van Vaccinium, plantengeslacht der bosbessen (voedselplant van de rups).

optilete Knoch: verwant met het Griekse woord oops= gezicht, oog. De betekenis hier is "hij die opzichtig is, zich laat opmerken, enz.". Het slaat op de opmerkelijke oogtekening van de onderkant der achtervleugels.

Aricia R.L.: L. oude stad aan de Via Appia met tempel van Diana en de held Virbius.

agestis Denis & Schiffermüller: (?)L. agrestis= landelijk.

Celastrina Tutt: (?)L. coeles= hemels (vanwege de kleur).

argiolus Linnaeus: L. kleine argus.

Maculinea van Eecke: L. macula=vlek.

alcon Denis & Schiffermüller: G. zoon van Eryctheos, legendarische koning van Athene.

teleius Bergsträsser: G. teleios= volkomen, volmaakt. De naam euphemus Hübner komt van het Griekse euphèmos= gunstig; van eu= goed en phèmè= faam.

arion Linnaeus: Griekse lierdichter.

nausithous Bergsträsser: G. Nausithoos: mythische koning der Phaiaken. De oude naam arcas Von Rottemburg: G. Arkas= zoon van Zeus en Kallisto.

Cyaniris Dalman: G. kuanos= blauw; iris= stralend.

semiargus Rottemburg: L. half argus.

Polyommatus Latreille: G. polus= talrijk; omma= oog.

icarus Rottemburg: zoon van Dedalus.

Lysandra Hemming: Griekse naam, vrouwelijk van Lusandros, dat samengesteld is uit Iusas= verlosser en andras= mannen; dus: hij die mensen uit de slavernij verlost.

coridon Poda: naam van een herder (Virgilius, Bucolica).

HESPERIIDAE

Heteropterus Duméril: G. eteros= verschillend; pteron= vleugel.

morpheus Pallas: god van de slaap.

Carterocephalus Lederer: G. karteros= sterk, stevig; kephale= hoofd.

palaemon Pallas: naam van een herder, ook naam van een zee-god, zoon van Ino en Athamas.

Thymelicus Hübner: onzekere afleiding.

lineola Ochsenheimer: L. kleine streep (korte streep rietschubben op de voorvleugel van het mannetje).

sylvestris Poda: L. silvestris= tot het woud behorend. Wat de synoniemen van deze soort betreft: flava Brünnich betekent: geel (Latijn); thauamas Hufnagel stamt uit de Griekse mythologie: een zoon van Gaia.

acteon Rottemburg: G. Aktaion= zoon van Autonië, door Artemis in een hert veranderd en door zijn eigen honden verscheurd.

Hesperia Fabricius: G. esperios=avond.

comma Linnaeus: de komvormige vlek van rietschubben op de voorvleugels van het mannetje.

Ochlodes Scudder: G. ochlos= menigte, legertros (behorend tot de legertros). Het synoniem Augiades = zoon van Augias.

venata Bremer & Grey: L. venatus=
venaticus= de jacht betreffend;
b.v. Canis venatus= jachthond.

Carcharodus Hübner: G. karcharodous= met scherpe tanden (de vleugelrand).

alceae Esper: L. Malva alcea= vijfde-
lig kaasjeskruid (een van de voedselplanten van de rups).

Erynnis Schrank: G. Erinus= wraakgodin.

tages Linnaeus: Etruskische waarzegger.

Spialia Swinhoe: onzekere afleiding.

sertorius Hoffmannsegg: L. Romeinse
familienaam. sao Hübner (tot voor kort in gebruik)= nimf.

Pyrgus Hübner: G. purgos= wachtto-
ren, vandaar overdrachtelijk: be-
schermer.

carthami Hübner: L. Carthamus=
kleurdistel.

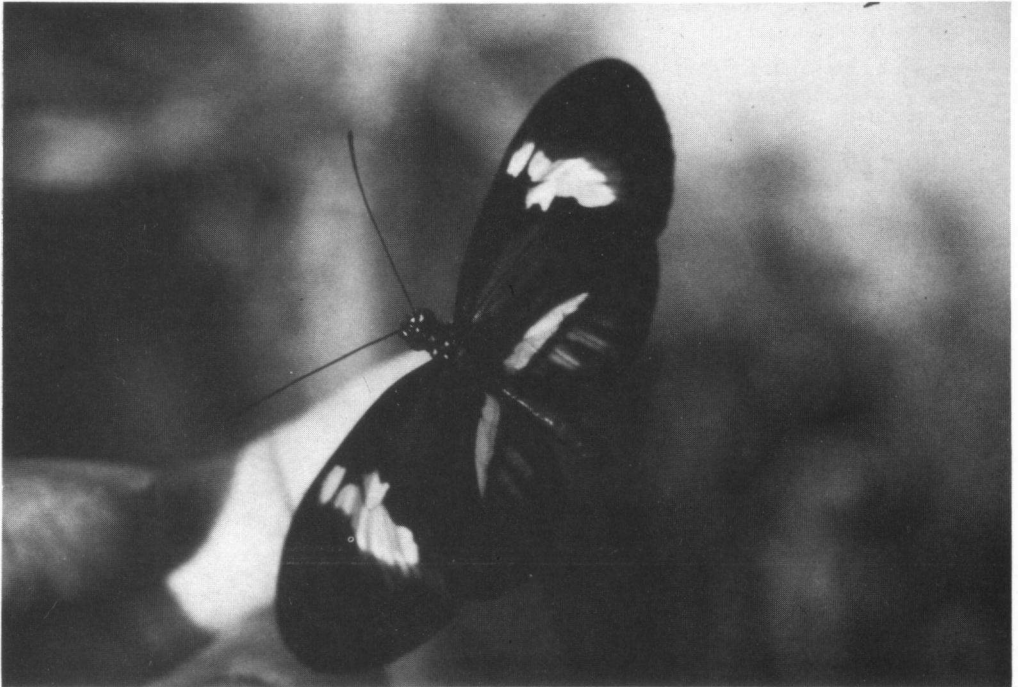
malvae Linnaeus: L. Malva= kaasjes-
kruid.

alveus Hübner: L. dambord.

armoricanus Oberthür: L. armoricus=
aremoricus= uit Aremoricië, een
oude naam voor Bretagne. Uit het
Keltisch: are= nabij; mor= zee.

cirsii Rambur: cirsium= plantenge-
slacht der vederdistels.

onopordi Rambur: onopordon= weg-
distel.

Heliconius melpomene, een soort met een wijde verspreiding in Midden- en Zuid-Amerika. De geprefereerde voedselplanten zijn *Passiflora laurifolia*, *P. vitifolia* en *P. quadriglandulosa*. In gevangenschap zijn ze echter goed te kweken op *P. caerulea*, de bekende kamerplant. Foto Jan Meerman.